

یادداشت

شیالی رامام ریثا رانگاناتان، کتابدار، فیلسوف و ریاضی‌دان بزرگ هندی در ارتباط با فلسفه و کارکردهای کتابداری اصول یا قوانین پنج‌گانه کتابداری را تدوین نموده که اصل پنجم آن را می‌توان یکی از مهم‌ترین مبانی فلسفه عملی کتابداری محسوب نمود. براساس اصل پنجم، **کتابخانه اندام واره‌ای (ارگانیزمی) زنده و پویاست**. این اصل ناشی از دیدگاهی زیست‌شناختی به کتابخانه است. از دیدگاه زیست‌شناختی مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که یک ارگانیزم زنده را از غیرزنده متفک می‌سازد عبارتند از:

۱- حرکت و پویایی

۲- قابلیت انطباق با محیط و انعطاف‌پذیری که مستجبه حفظ تعادل درونی می‌شود.

۳- تبادل انرژی

۴- زایش و ادامه نسل

از دیدگاه کتابداری، کتابخانه زنده و پویا، کتابخانه‌ای است که چهار مؤلفه بالا در مورد عناصر و سلول‌های آن یعنی کتاب و دیگر منابع صادق باشد. در این شرایط کتابخانه تبدیل به موجودی می‌شود متحرک، پویا و با طراوت که جامعه استفاده‌کننده با آن ارتباط کامل برقرار کرده و از میرایی کتابخانه و عناصر آن یعنی منابع کتابخانه جلوگیری خواهد شد. در این نوع کتابخانه رفت و آمد و شور فراوان مشاهده می‌شود و به دلیل استفاده از منابع به طور مکرر و درخواست‌های جدید، این سلول‌ها یا منابع به طور منظم از لحاظ فیزیکی و محتوایی روزآمد و متحول می‌شوند.

از دیدگاه کتابداری هنگامی یک کتابخانه به صورت پویا و زنده عمل خواهد کرد که دارای قدرت انعطاف‌پذیری و انطباق با شرایط جدید و تحولات (اعم از سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی ...) باشد. بدین معنا که کتابخانه پویا دارای عناصر و **کتابدارانی** است که با استفاده از روش‌ها و اصول کتابداری و جامعه‌شناختی قادرند در شرایط مختلف محیطی و اجتماعی، پویایی و زنده بودن کتابخانه را تضمین نمایند. این شرایط جدید ممکن است در اثر بحران‌های اجتماعی،

اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به وجود آید. در این شرایط کتابداران با اقداماتی که انجام می دهند تعادل درونی و برونی کتابخانه را حفظ نموده و ادامه حیات کتابخانه را تضمین می نمایند.

از دیدگاه کتابدازی یک کتابخانه زنده و پویا همانند دیگر ارگانیزم های زنده نیازمند تبادل و بده بستان انرژی است. بدین معنا که باید با اقداماتی که مدیریت و کتابداران کتابخانه انجام می دهند همیشه بتوانند عناصر لازم از جمله منابع مالی مطمئن را برای کتابخانه تأمین نمایند. کتابخانه در این حالت با دریافت انرژی که همانا منابع و عناصر جدید است سعی می کند تا با ارائه خدمات به جامعه تبادل و بده بستان را با جامعه حفظ نمایند. اگر کتابخانه بتواند خدمات مناسبی را به جامعه ارائه کند و نقش حیاتی خود را برای جامعه مشخص نماید آنگاه می تواند توجه های لازم را برای دریافت انرژی های جدید که به صورت منابع مالی، انسانی و فیزیکی است را کسب نماید.

از دیدگاه کتابداری، کتابخانه به عنوان یک ارگانیزم زنده به هر صورت که شده باید با تولید نسل های جدیدی از کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی ادامه نسل خود در حال و آینده را تضمین نماید. بدین معنا که با افول نسل های گذشته، باید نسل جدیدی از کتابخانه ها متولد شوند که با داشتن محمل های جدید اطلاعاتی و شرایط فیزیکی خاص بتوانند در عصر اطلاعات به عنوان نهادی پویا و زنده به حیات خود ادامه دهند.

با توجه به اینکه کتابخانه های عمومی از تأثیرگذارترین انواع کتابخانه ها در جامعه هستند، رعایت اصل پنجم رانگانان در آن از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است. حیات بخشی و پویایی این ارگانیزم اجتماعی به عهده مسئولان فرهنگی و کتابدارانی عاشق، پویا و با طراوت است تا بتوانند حیات مجددی به این ارگانیزم داده و ادامه حیات آن را برای نسل های بعدی تضمین نمایند.

علی مزینانی